

Relatiivlause funktsioonid ja vorm eesti, soome ja vene keeles: katseline lüpsmine

Renate Pajusalu, Maria Reile, Helen Hint, Tiina Nahkola, Piia Taremaa

Relatiivlause all mõeldakse keeletüpoloogias mitmesuguseid konstruktsioone, mida ühendab see, et lause nominaalliikmele lisatakse teine, süntaktiliselt alistatud sündmusfraas. Siinkohal vaatleme siiski ainult eesti (ee), soome (sm) ja vene (vn) keele selliseid relatiivlauseid, mis vastavad mudelile

(demonstratiiv) NP, relatiivpronoomen .....

ee: *see maja, mis on seal tagapool;*

sm: *tämä talo, jossa olemme;*

vn: *dom, u kotorogo krasnaja krysha.*

Relatiivlauseid on funktsiooni alusel jaotatud restriktiivseteks ehk identifitseerivateks ja mitterestriktiivseteks ehk lisavateks. Esimesel juhul on relatiivlause funktsiooniks aidata leida õige referent põhimõtteliselt võimalike referentide hulgast, teisel juhul aga lisada midagi uut referendi kohta. On teada, et eri tüüpi tekstides ja vestlustes esineb relatiivlauseid erineval määral ja neil on erinevad funktsioonid. Samuti on kahte tüüpi relatiivlauseid eristamine tihti keeruline. (Comrie 1989; Lindström 2004; Looek 2005; Visapää 2012)

Ettekandes vaatleme relatiivlauseid funktsioone kahes katseliselt kogutud minikorpuses (täpsemalt vt Pajusalu jt 2018). Ruumilise viitamise uurimiseks disainitud katses „Majad“ paluti emakeelsetel kõnelejalatel kirjeldada kolme nähtaval olevat maja. Anafoorilise viitamise uurimiseks loodud katses „Narratiivid“ jutustati pildiseeriate põhjal kolm lugu. Saadud materjali viiteüksused (määratlejaga ja määratlejata nimisõnafraasid, isikupronoomenid ja demonstratiivid) kodeerisime ja analüüsisime lähtuvalt referendist, viitamiskorrast ja viiteüksuse morfosüntaktilistest omadustest.

Põhilised tulemused on järgmised:

1. Uuritud kolmes keeles on relatiivlauseid sagedus sarnane narratiivides, kuid erinev ruumilistes kirjeldustes. Ruumilisel viitamisel kasutati kõige rohkem identifitseerivaid relatiivlauseid vene keeles (20% võimalikest noomenifraasidest oli laiendatud relatiivlausega), kõige vähem soome keeles (2% võimalikest noomenifraasidest). Oletame, et üheks põhjuseks võib olla see, et soome keeles pole rikkaliku demonstratiivide süsteemi tõttu relatiivlauseid nii palju vaja. Mitteidentifitseerivaid relatiivlauseid kasutati nii majade kirjeldustes kui ka narratiivides enam-vähem võrdselt.

2. Kuigi mõlemas katses on tegemist spontaanse suulise kõnega, on relatiivlauseste vorm nendes erinev. Kui narratiivides kasutati kõigis kolmes keeles kirjakeelega sarnaseid relatiivlauseid, siis majade kirjeldustes oli palju eelteemaga lauseid, nt

ee: *siis see kus on see draakoni restoran baar (.) see on eraldiseisev üksik siuke hoone*

sm: *tässä meiän rakennukses mis me nyt ollaan nii (.) se on huomattavasti isompi rakennus*

vn: *tot dom, kotoryi ko mne blizhe, on men'she vtorogo doma*

Vaatleme ettakandes ka muid materjalis esinenud relatiivlauseste vormilisi ja sisulisi omadusi.

Kirjandus

Comrie, Bernard. 1989. *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. Chicago: University of Chicago Press.

Lindström, Liina. 2004. Verbi asend eesti kõrvallauses. Relatiivlused. (Position of the verb in relative clauses) *Keel ja Kirjandus*, 6, 414–429.

Loock, Rudy. 2007. Appositive relative clauses and their functions in discourse. *Journal of Pragmatics* 39. 336–362.

Pajusalu, Renate; Reile, Maria; Hint, Helen; Nahkola, Tiina; Taremaa, Piia (2018). Relative clauses in spatial and narrative contexts in Estonian, Finnish, and Russian. *SKY Journal of Linguistics*, 31, 107–142.

Visapää, Laura. 2012. *Joka*-relatiivilauseen tulkinnasta. (On the interpretation of *joka*- relative clause) *Virittäjä* 116 (4). 533–559.